

e-ISSN: 2630-631X

Article Type

Research Article

Subject Area

Turkish Language

Vol: 8 Issue: 64

Year: 2022 OCTOBER

Pp: 1819-1823

Arrival

22 July 2022

Published

25 October 2022

Article ID 64715

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.64715>

How to Cite This Article

Başoğlu, S. (2022).

"Bulgaristan Şumnu İli Özelinde Mısır Ve Mısır Hasırı Mecisinin Farklı İşlevleri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(64): 1819-1823

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Bulgaristan Şumnu İli Özelinde Mısır Ve Mısır Hasırı Mecisinin Farklı İşlevleri

Different Functions of Corn and Corn Husk Mat Meci in the Shumen Province of Bulgaria

Ali Selami BAŞOĞLU¹ ¹ Öğr.Gör.Dr., İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye

ÖZET

Kırsal yerleşim alanlarında ihtiyaçların giderilmesi toplu hareketi, dayanışmayı, birlikte iş yapmayı gerektirir. Bu gereklilik kırsalda sosyal bir olgu olarak imece kültürünü ortaya çıkarmıştır. İmece işlerin el birliğiyle yapılan sosyal bir işlevi varken bir yandan da imeceler, sadece yardımlaşmanın değil aynı zamanda insanların birbirini gördüğü, dertleştiği, üzüntülerini, sevinçlerini paylaştığı sosyal zeminler haline gelmiştir. Bu sosyal zemindeki paylaşımlar bir yönüyle bünyesinde milli manevi kültürel öğeleri de barındırmaktadır. Bu sözlü kültürel öğeler, imeceler vasıtasıyla gelecek nesillere aktarılmakta ve yaşatılmaktadır.

Balkanlarda, komünizmle birlikte Bulgaristan'da meciler (imece); halkın benliğinin, kültürünün, dini değerlerinin korunmasında ve bunların gelecek nesillere aktarılmasında, evlilik yolunda iletişimin kurulmasında önemli işlevlere sahip etkinliklerden olmuştur. Bu sayılan unsurların doğal yapısı içinde en iyi işlendiği ortamlar da mısır ve mısır hasırı örme mecileridir.

Bu çalışma Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda Şumnu özelinde komünizmin etkilerine rağmen maddi ve manevi kültür öğelerinin muhafazasında önemli bir işleve sahip unsurlardan birini, mısır ve mısır hasırı mecilerini; bu geleneğin farklı işlevlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma, yüz yüze görüşme yöntemiyle on üç kişiden elde edilen kayıtlar değerlendirilip belge taraması yapılarak oluşturulmuştur.

Bir araya gelen insanların mısır ve mısır hasırı örme mecileri vasıtasıyla maddi ihtiyaçlarını dayanışma içerisinde gidermelerinin yanında sözlü halk kültürü unsurlarını yaşattıkları, değerlerini gelecek nesillere aktardıkları, evliliğe giden yolda görücü usulünün ve iletişimin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Şumnu ili, meci geleneği, mısır hasırı.

ABSTRACT

Meeting the needs in rural settlements requires collective action, solidarity and working together. This necessity has revealed the imece culture as a social phenomenon in the countryside. While the works in imece have a social function, which are done collaboratively, on the other hand, imece has become a social ground not only for helping each other, but also for people to see each other, to converse, to share their sorrows and joys. Sharing on this social ground, in a way, also includes national, spiritual and cultural elements. These oral cultural elements are transferred to future generations and kept alive through collaborative works.

In the Balkans, together with communism, in Bulgaria meci (imece); It has been one of the activities that have important functions in preserving the identity, culture and religious values of the people and transferring them to future generations, establishing communication on the way to marriage. The environments in which these elements are best processed in their natural structure are corn and corn husk mat knitting meshes.

This study covers one of the elements that have an important function in the preservation of material and spiritual cultural elements, corn and maize wicker mechs, despite the effects of communism in the northeast of Bulgaria, especially in Shumen; It has been prepared in order to reveal the different functions of this tradition. This study was created by evaluating the records obtained from thirteen people by face-to-face interview method and scanning documents.

It is seen that the people who come together not only meet their material needs in solidarity through corn and corn husk mat knitting mejis, but also keep the oral folk culture elements alive, transfer their values to the next generations, and the arranged method and communication are carried out on the way to marriage.

Keywords: Bulgaria, Shumen province, meji tradition, corn husk mat.

GİRİŞ

İmece (Meci) Kavramı

İmece: Genellikle köylerde yardımlaşma ile yapılan iş, emece > émece> imece (Gülensoy, 2011:433). Büyük Lugat ve Ansiklopedi'de (esk. Türk. emgek, emek'ten emgece > imece). Köylerde bir kişiye veya köye ait işleri toplanarak elbirliği ile yapmadır (1971:291). Yeni Türk Ansiklopedisi'nde (1985:1434) imece, yardımlaşarak toplu halde iş görme esasına dayanan bir Türk geleneğidir.

Türkçe Sözlük'te (2005: 962) imece, kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülere eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi, birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Kaderli (2008: 96) imeceyi, kırsal alanda köy işlerinin, ortak işlerin, köyün ortak ihtiyaçlarının, kişisel işlerin, köyün zorunlu veya isteğe bağlı görevlerinin, ortak emek verilerek, elbirliğiyle, bir araya gelerek, emeklerin ortaklığıyla, karşılıklı olarak, sırayla, toplu halde, eşit şartlar altında yapılması, bu amaçla yapılan örgütlenme, gönüllü katılıma dayanan karşılıklı yardımlaşma sistemi, çalışma yöntemi, işlerin tamamlanması, ortaklaşa iş, geleneksel yardımlaşma biçimi, toplu iş yapma esasına dayanan Türk geleneği, usul, ücretsiz iş mükellefiyeti

olarak tanımlamaktadır. Caferoğlu, imece âdetinin bütün Türkler arasında eski çağlardan beri başvurulan bir yardımlaşma usulü olduğunu belirtmektedir (Eren, 1974: 548). Güngör (2006: 76) kültürü, toplumun hayatı sorunlarını çözmek amacıyla tecrübe edilen ve uzun yıllar içinde standartlaşan yöntem ve araçların bir bütünü olarak tanımlamıştır. Cambazov (2001:113) mecileri, konu komşu arasında sadece zor zaman yardımlaşması değil; insanların birbirini görüp dertleşme, sevincini ve kaderini paylaşma ihtiyacının doğurduğu ekonomi ve sosyal içerikli bir töredir şeklinde farklı bir sosyal boyutuyla değerlendirmektedir.

İmecenin ortaya çıkışı mevsimsel ortak yapılabilecek işlerin varlığı ve ortak yaşam olgusunun getirdikleridir. İmecede asıl olan bireyin yetersizliğinin toplumsal olarak tamamlanmasıyla işlerin görülmesidir.

Derleme Sözlüğünde (2009:2536) imece, birçok kimselerin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi olarak ifade edilmiştir halk ağzında. Anadolu ağızlarında genellikle imece, imeci, emeci, meci olarak telaffuz edilen bu kavram Bulgaristan'ın Şumnu ilinde halk ağzında meci olarak kullanılmaktadır. Şumnu ilinde genellikle düğün işlerinde, tarımsal faaliyetlerde, köyün ortak inşaat işlerinde, kışlık hazırlıklarda meciler yapılmaktadır. Çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu köylerde mısır mecisi güz zamanı Kolö ve İvan'dan başlayarak Ahmet ve Mehmet'te bitiyor (Halil, 2003:17). Bulgar komşularımızı da çağırdığımız zaman bize yardıma koşarlar. Umumi ve millet işleri mecburi olursa (angarya), gönül arzusu ile meydana gelirse (mecii) deriz (Cambazov, 2001:113).

Bulgaristan Şumnu İli Coğrafi Konumu

Bulgaristan fiziki coğrafyasının temel belirleyici faktörü Balkan Dağları olmuştur. Bu dağ silsilesi, oluşumu yönüyle Alp Dağları oluşum sisteminin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Balkan Dağları, Bulgaristan'ı genel olarak ikiye ayırmaktadır. Bu dağların kuzeyinde kalan topraklar Kuzey Bulgaristan; güneyinde kalanlar ise Güney Bulgaristan olarak adlandırılmıştır. En eski mufassal tahririne göre tespit edilen XVI. yy. Şumnu kazası idari alanı, Kuzeydoğu Bulgaristan'da Doğu Balkan Dağları'nın kuzey kesimleri, Tuna Platosunun bir bölümü olan Deliorman Platosu ve Vrana Ovası'nı kapsamaktadır (Yılmaz, 2021: 62-63).

Şumnu; Balkan Dağları ile Tuna Nehri arasında, Bulgaristan'ın kuzeydoğusunda yer alan Şumnu platosunun doğu kısmında, deniz seviyesinden 220 metre yükseklikte ve Poroyna Deresi vadisinin iki yamacında kurulmuştur. Şumnu şehrinin Bulgarca ismi Şumen'dir. Şumnu şehri kendi adıyla anılan ilçenin ve ilin merkezidir. Şumnu şehri, batıdan ve güneybatıdan, en yüksek noktası 502 metre olan plato sahası tarafından kuşatılmaktadır (Ertürk, 2013: 282). Şumnu'nun kuzeyinde Silistre, güneyinde Burgaz, doğusunda Varna ve batısında Targovişte bulunmaktadır. Şumnu, Kuzeydoğu Bulgaristan'ın orta kesiminde 630 kilometre karelik bir alanda yer almaktadır (www.shumen.bg). 1.02.2011 nüfus sayımına göre ilin nüfusu 180 528 kişidir (www.nsi.bg/census2011).

Etrafının küçük dağ silsileleriyle çevrili oluşu Şumnu'ya tabii korunma imkânı sunduğu gibi nispeten mutedil bir iklim de sağlamıştır. Zengin bir bitki örtüsüne sahiptir ve yüksek kesimleri ormanlarla kaplıdır (Köksal, 2006: 17).

BULGARİSTAN ŞUMNU İLİ VE ÇEVRESİNDE MISIR VE MISIR HASIRI MECİSİ

Hasır yapılışı bir süreç işidir. Bu süreçte mısır, tarladan toplanarak saplarından ve kabuğundan ayrılıp hasıra dönüşene kadar birtakım işlemlerden geçer. Bu işlemler şu şekilde gerçekleşir.

Eylül ayı geldiği zaman mısırlar kırmaya başlanır. Tarlalarda herkes o mısırı soyarken kapçık denilen beyaz yerlerini toplar ve bağlarlar demet şeklinde. Mecilere konuyu komşuyu çağırırlar. Tarladan getirdikleri mısırları yığarlar toplaşanların önüne. Hem türkü söylenir hem soyulur mısırlar. Şenlenir hane bir iki saatliğine. Genç kızlar, gelinler pişirirler ve pişirilenler, gelenlere ikram edilir. Yaz başı ekilen ve güzün toplanan mısırlar, koçanlarında soyulmamış olarak saplarından biçilip hepsi, hane sahibi tarafından avıl (avlu) içine yığılır (Kaderli, 2008:96). Gençlerin tanışması ve görüşmesinde en büyük işlevi meci (imece) ortamları görmüştür. Çünkü dış ortamlarda avlu içlerinde yapılan imecelere genç kızlar ve erkekler rahatlıkla katılabilmektedirler. İç ortamlarda, ev içlerinde yapılan imecelere ise yalnızca genç kızlar katılabilmektedir (Kaderli, 2004:171). Hasır dokuma mecileri kadınların işi idi. Beş on kadın toplanır bir komşuya birkaç hasır dokurlar. Bu iş çok düzenli bir organizasyon içinde yapılır. Kimisi hasırın esas malzemesi olan kapçıyı hazırlar, bazıları erişlerini büklerler. Çulhalığa ise usta dokuyucu oturur (Cambazov, 2001:114). Ev sahibi bir gün öncesinden meciyi haykırır. Mısır soymaya gelen kızlar yığının bir tarafına, erkekler de öbür tarafına oturur. Meciyeye önce kızlar gelir. Kızların işe başlayıp ağız birliğiyle türkü söylemesi ve seslerinin duyulması ile, delikanlılar da meciye gelip katılırlar. Mısır soyma işi başladıktan sonra, delikanlılar karşılarında oturan kızları görebilmek ve onlara kendilerini gösterebilmek için önlerindeki mısırları hızlı hızlı soymaya ve aradaki yığını kaldırarak kızlara ulaşmaya çalışırlar. Böylece, işin çabuk bitmesi de sağlanmış olur (Kaderli, 2004:171).

Bu süreçte, görmeye ve görünmeye çalıştığı kız tarafından fark edilmediğini hisseden delikanlı, kızın kucağına bir mısır koçanı atar. Kız, kendisine olumlu bir tepki verirse, delikanlı kendi önünü bırakarak kıza mısır soymada yardım etmeye başlar. Bu sırada delikanlılar, beğendikleri kızlara haber gönderirler. Gönderilen teklifi kabul eden kız tuvalete gitme bahanesiyle, avıl/ avlu dibine kaçar ve delikanlıyla konuşur. Meci sahibi bütün bu olayları ve yapılan işi aynı anda aşırılıklara izin vermeden izlemek zorundadır. Çünkü her hane, kızını, meci sahibinin olayları kontrol altında tutma yetisine dayanarak ve güvenerek oraya gönderir (Kaderli, 2004:171).

Hasırlar mısır kabuğundan olur. Yere çökerler, mısır kabuğunu soyar ve bir yerde toplarlar. Kabuk kesti yaparlar, sıkırlar, koyarlar. Sonra kış geldiğinde iplerle bağlı çuvallara konulmuş kabukları açarlar. Kış akşamları mısır hasırını için konu komşuya haber ederlerdi. Kilimler olmadığından mısır sapından hasır örerlerdi. Kış günleri nineler ellerinde fenerlerle haneye gider, orada fenerleri yakar hasır örerlerdi. O zamanlar evlerde elektirik yoktu. İdareyle(gaz lambası) aydınlatılırdı evler. Evlerde hasır örerken türküler, maniler söylenir, masallar anlatılırdı. Mecilerde güzel sesli bir türkücü ve iyi bir anlatıcı bulunurdu Mecilerde aşk, hasretlik, gelin kaynana konulu türküler daha çok seslendirilirdi. Bu türküler çoğu zaman hep birlikte söylenirdi.

İndim çeşme başına.
Yazı yazdım taşına.
Sevda nedir bilmezdim.
O da geldi başıma.
Sevginin mumu sönmez.
Gözyaşları hiç dinmez.
Denizde su tükenir.
Aşkta dert tükenmez..

...

Zaman zaman mani atışmaları olurdu :

Ay duvar aşmak ister.
Top zülûf yaşmak ister.
Beni bubam verecek.
Yedi yüz kayma ister.

...

Armit dalda sallanır.
Yere düşe ballanır.
Çocukla vezir olsa
Gızla gitme nazlanır

...

Garafil teste gider.
Kokusu dosta gider.
Bize gelen çocuklar,
Evine hasta gider

Mecilerin olmazsa olmazı gelin kaynana türküleridir.

Sergene sepet koydum.
İçine köpek koydum.
Ben kaynanamın adını
Zincirli köpek koydum.

Kaynanayı napmalı
Sıcak suya sokmalı.
Yandım gelinim dedikçe
Altına odun atmalı.

Sergene fincan koydum.
İçine mercan koydum.
Ben kaynanamın adını
Kuyruklu sıçan koydum.

Evvel hane içine delikanlı çocuklar alınmazdı. Hasır örmeye gidildi mi delikanlı çocuklar camlardan bakarlardı. Evvel kızlarla konuşmaya kimse izin vermezdi. Gençler gündüz gezinirken nerede, kimde meci olacak öğrenirler ve birbirlerine haber verirler. Köyde gençlerin toplanma yerleri olurdu. Orada oyunlar oynanır, yakınlıklar kurulur, yabancılıklar giderilirdi. Bu toplanma yeri çoğunlukla okulun çevresi olurdu. Haberi alan gençler akşam toplaşır mecinin yapılacağı haneye giderler. Pencereden kızlara bakarlar, pencere yüksekteyse gençler bakmak için basamak gibi şeyler kurarlardı. Pencereden içeri gözetleyen gençleri fark eden hane sahibi bastonla veya sopayla gençleri kovalar denk geleni sopalardı. Hane avlulu ise hanenin avlusuna giren gençler pencereden dalgın dalgın bakarken ev sahibine yakalanır, ev sahibi avlu kapısını kilitler basar sopayı. Yabancı veya tanıdık gençleri sopayla bastonla döverdi. Genç erkeklerin hasır mecisine gitmeleri yasaktı. Hasır mecilerinde mısır kabukları kapçıklarından burup burup eriştilir. Toparлак örülür, ağaçtan cufalık olur onlara gerilir. Sonra başlardı kırnap germeye, bir parmak arayla gerilirdi. Kapçıkları dövüp kırdıklarını geçirip geçirip örer, örgülerlerdi. Önceleri hasır örmeye gidildiğinde ikram yokmuş sonraları koca bir kazana kara kabağı yararlar, kabağın içinden ihtiyarlar çekirdeklerini temizler, kabağı koca kazanlarda pişirirler. Hasır örme bittiğinde kabak aşı yenirmiş.

SONUÇ

Sosyalizmle birlikte Bulgaristan'da meci (imece); halkın benliğinin, kültürünün, dini değerlerinin korunmasında ve bunların gelecek nesillere aktarılmasında, evlilik yolunda iletişimin kurulmasında önemli işlevlere sahip etkinliklerden olmuştur. Bu tür mecilerin ekonomik ve sosyal işlevinin yanında sözlü halk kültürünün bu coğrafyada gelişmesinde ve yaşatılmasında önemli rolleri olmaktadır. Mecilerde yardıma gelen insanlar, bir yandan bedenen çalışırken bir yandan da türkü ve maniler söyleyip fıkraları, masalları, hikâyeleri anlatarak bunların gelecek nesillere taşınmasına katkıda bulunmuşlardır.

Bir araya gelen insanların mısır ve mısır hasırı örme mecileri vasıtasıyla maddi ihtiyaçlarını dayanışma içerisinde gidermelerinin yanında sözlü halk kültürü unsurlarını yaşattıkları, değerlerini gelecek nesillere aktardıkları, evliliğe giden yolda görücü usulünün ve iletişimin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu meciler, zamanında gençlerin imkân dahilinde bireysel ve sosyal bir ihtiyacı karşılar duruma gelmiştir

KAYNAKÇA

1. Büyük Lugat ve Ansiklopedi, (1971), "İmece", Cilt 6: 291, İstanbul.
2. Cambazov, İsmail (2001). "Mecinin Halk Kültüründeki Yeri ve Rolü", II. Uluslararası Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri,(Editör: Metin Turan) Folklor Araştırmaları Kurumu, s.113-122 Ankara.
3. Eren, Hasan, (1974). "Anadolu'da Toplu Yardımlaşma Gelenekleri İmece", Türk Dili, 271: 545-549.
4. Ertürk, Selma Akay (2013). "Şumnu Şehri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Süha Göney'e Armağan), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
5. Gülensoy, Tuncer (2011). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
6. Güngör, Erol.(2006). Türk Kültürü ve Milliyetçilik, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
7. Halil, Vijdan Vejdi,(2003). Timarevo Köyünde Yaşayan Türk ve Bulgarların Yaşam ve Kültürleriyle İlgili Sözler ve Söz Öbekleri, Yüksek Lisans Tezi, Şumen Piskopos Konstantin Preslavski Üniversitesi, Bulgaristan, Şumen.
8. Kaderli, Zehra, (2004). Deliorman (Bulgaristan) Türk Sözel Kültüründe Geçiş Törenleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
9. Kaderli, Zehra (2008). "Deliorman'ın Aydoğdu Köyünde Meci/İmece", Türkbilig,16:90-112.
10. Köksal, Osman (2006). XIX. Yüzyılda Bir Osmanlı Ordugâh Kasabası Şumnu, Araştırma Yayınları, İstanbul.
11. Türk Dil Kurumu, (2005), Türkçe Sözlük, TDK yayınları, Ankara.
12. Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü,(2005), TDK yayınları, Ankara.
13. Yeni Türk Ansiklopedisi,(1985), "İmece", Cilt 4: 1434, İstanbul.
14. Yılmaz, Hasan Hüseyin (2021). XVI. yy. Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Şumnu Kazasının Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kaynak Kişiler

15. Hüsniye Şakir, 68 yaşında, Sıtmale (Vetrişte)
16. Hilmi, 75 yaşında, Pamukçu (Pamukçii)
17. Halime Mehmedov, 74 yaşında, Rahmanlar (Kragortsi)
18. Osman Dilsizoğlu, 84 yaşında, Yankova (Yankovo)
19. İsmail Hüseyin, 73 yaşında, Akdere (Byala Reka)
20. Sıtkiye Memet, 71 yaşında, Ası (Dobri Voynikovo)
21. Ayşe Nimet, 70 yaşında, Baykocalar (Baykovo)
22. Ali İbrahim, 72 yaşında, Baykocalar (Baykovo)
23. Yusuf Mustafa, 85 yaşında, Davulcular (Gusla)
24. Hüseyin İbrahim Mehmet, 81 yaşında, Kaykı Köy (Stoyan Mihaylovski)
25. Fatma İsmail, 77 yaşında, Orta Köy (Srednya)
26. Uriye Feti, 72 yaşında, Makak (Makak)
27. Fatma Hüseyinova, 65 yaşında, Turuca (Staniyantsi)

İnternet Kaynakları

28. <https://www.nsi.bg/census2011/> (24.02.2022)